

VRTNARIMO

z Mišo Pušenjak

Kmečki glas

KAZALO

NARAVI PRIJAZNOVRTNARJENJE	10	Gnojenje	33	Vzgoja sadik	79	Špinačnice	127
Osnovna načela	10	Mineralna gnojila	33			Kapusnice in sorodnice	130
Kako začeti	11	Listna (foliarna) gnojila	34	PRIDELAVA VRTNIN	85	Plodovke	144
Vrt, poln barv, rastlin in življenja	12	Organska gnojila	34	V ZAŠČITENEM PROSTORU	85	Korenovke	154
Sestavine ekološkega vrta	13	Gnoj	35	Vsestransko uporaben rastlinjak	86	Čebulnice	160
		Kompost	35	Pred postavitvijo rastlinjaka	86	Gomoljnice	167
TLA	14	Pepel	37	Kolobar v rastlinjaku	87	Stročnice	171
Rodovitna prst	14	Ovčja volna	38	Gnojenje v rastlinjaku	87	Druge vrtnine	180
<u>Tekstura</u>	15	Kupljena organska gnojila	38	Namakanje v rastlinjaku	88	Kalčki	189
Lahka peščena tla	16	Naravni izboljševalci zemlje	39	Setev in vzgoja sadik v rastlinjaku	89	Mikro zelenjava, mikro zelenje	191
Težka glinena tla	17	Rastline za zeleni podor	39	Drugi zaščiteni prostori	93		
Ilovnata tla	18	Rastlinske zastirke in gnojila	44	Tople grede	93	BOLEZNI, ŠKODLJIVCI	
Rastline nam pomagajo prepoznati tla	19	Slama in druge suhe zastirke	45	Agrokoprene	94	IN NARAVNO VARSTVO VRTNIN	192
<u>Struktura tal</u>	22	Sveže, zelene prekrivke na vrtu	46			Plevel nas pogosto jezi	194
<u>Godnost tal</u>	23	Zastirke iz divjih rastlin	46	VISOKI VRTIČKI	94	Trajni plevel	195
Analiza tal	23	Iglice in listje iz gozda	47	Visoka greda	96	Enoletni (semenski) plevel	197
Odvzem vzorca	24	Ovčja volna	47	Prednosti visoke grede	96	Kemična sredstva za varstvo rastlin	198
Rezultati analize	25	Živi svet v tleh	48	Slabosti visoke grede	97	Biotično varstvo rastlin	199
Dostopnost hranil rastlinam	26	Mikoriza	48	Postavitev	97	Predatorji ali koristne žuželke	200
pH reakcija tal	26	Pomoč mikroorganizmov	48	Najboljše mesto za visoko gredo	99	Glivice za zaščito vrtnin	202
Domači preizkus pH tal	27	Ohranimo zemljo živo	49	Izdelava	99	Entomopatogene ogorčice	203
Višanje pH tal	27	Pravilna obdelava zemlje	50	Polnjenje	100	Pravilna uporaba biotičnih pripravkov	204
Nižanje pH tal	28			Kaj raste na visokih gredah	102	Koristni organizmi v naravi	205
Organska snov in humus	28	KOLOBAR	52	Težave s škodljivci	103	Koristne žuželke na vrtu	205
Vloga humusa v tleh	28	Vpliv kolobarja na tla in rastline	53	Visoka gomila	104	Plazilci	211
Humus in klimatske spremembe	29	Načrtovanje kolobarja	55	Vrtički v loncih	105	Dvoživke	212
Ohranjanje oziroma povečanje humusa v tleh	29	Skupine vrtnin in kolobarjenje	57			Ptice	212
Mikro in makro hranila	29	Dobri sosedski odnosi – mešani posevki	59	VODA NA VRTU	113	Sesalci na vrtu	213
Dušik	30			Pravi čas za namakanje	114	Pripravki za krepitev rastlin	214
Fosfor	31	SEME	71	Redkeje, a takrat izdatno	114	Izvečki iz morskih alg	214
Kalij	31	Sorta	72	Zalivanja po listih	114	Aminokisliline	215
Magnezij in železo	32	Hibrid	72	Zemlje ne puščamo gole	115	Izvečki iz rastlin	215
Žveplo	32	Gensko spremenjeni organizmi (GSO)	74	Vročina in suša	115	Domači pripravki	216
Kalcij	32	Seme in kaljenje	75	Izsušena zemlja	116	Mešani posevki	224
		Setev na prosto	77	Načini namakanja	117	Kaj vse ogroža rastline	224
						Neživi dejavniki	224
				VODNIK PO VRTU	118	Živi dejavniki	227
				Solatnice	118	Povzročitelji rastlinskih bolezni	236

Glivice	236	Plodovke	326
Bakterije	237	Brokoli in cvetača	327
Virusi	238	Korenovke	328
Kaj napada korenine vrtnin	239	Lukovke	328
Škodljive nematode – ogorčice	240	Krompir	330
Strune	240	Načini skladiščenja	331
Bramor	242	Zunaj do prvega trajnega mraza	333
Talne sovke	244	Zasipnice	333
Ogrci majskega hrošča	245	Sušenje zelenjadnic	334
Padavica sadik na odraslih vrtninah	246		
Koreninske uši	249	LETO NA VRTU	336
Težave metuljnic – fižol, grah, bob, čičerika, soja, leča, arašidi, dolga vigna	250		
Težave razhudnikov – krompir, paradižnik, paprika, čili, feferoni, jajčevac, andsko jabolko	260		
Težave križnic – zelje, cvetača, brokoli, ohrovti, koleraba, kolerabica, hren, rukola, redkev, mesečna redkvice, strniščna repa	277		
Težave kobulnic – korenček, peteršilj, pastinak, zelena, luštrek, kumina, koper, komarček	287		
Težave lobodovk – špinača, blitva, rdeča pesa	294		
Težave nebinovk – solata, endivija, radič, regrat	297		
Težave špajkovk – motovilec	305		
Težave lukovk – čebula, šalotka, česen, por, drobnjak	306		
Težave bučevk – kumare, bučke, buče, lubenice, melone, čajota	313		
Težave sladke koruze	322		
POBIRANJE IN SKLADIŠČENJE VRTNIN	324		
Osnovni pogoji za skladiščenje	325		
Listnata zelenjava	326		

Datumi setve: za sadike v lončke januarja, presajanje: aprila, neposredno na prosto: od sredine aprila do konca julija. Preko sadik vzgajamo samo listnate sorte, saj (enako kakor pri korenčku) tanka korenina požene v globino skoraj takoj po vzniku. Posledica vzgoje preko sadik so čokati in kratki koreni.

Korenasti peteršilj iz sadik naredi kratek čokat koren, kar pa ni vedno najslabše.

Medvrstne razdalje: 30 cm.

V vrsti: 5 cm.

Gnojenje: brez uporabe hlevskega gnoja, če želimo zdrave rastline, ki jih bodo le izjemoma naselile listne uši. Uporabljamo domač kompost (do 8 l/m²), in samo če je treba, dodamo mineralna gnojila, ki vsebujejo veliko kalija.

Namakanje: ni nujno.

Dobri sosedje: črna redkev, kumare, paradižnik, por, rdeča pesa, redkvica, špargelj, čebula in česen, artičoka, krompir, angelika, bazilika, luštrek, ognjič.

Slabi sosedje: radič in solata, zelje, sivka, korenček, pastinak, zelena, radič, artičoka.

Spravilo in skladiščenje: peteršiljeve liste režemo sproti, da imamo vedno na razpolago mlade liste, prav tako korene, jeseni pa vsaj eno vrstico pustimo prezimiti. Nekaj korenov presadimo v lonce in peteršilj uporabljamo pozimi. Korene je najbolje skladiščiti kar v zemlji na vrtu saj ne zmrzne. Če damo na posevek nekaj slame, ga lahko pobiramo celo zimo, saj zemlja pod slamo ne bo zmrznila tako hitro. V rastlinjaku se bo tudi listje obraščalo skoraj vso zimo, na prostem pa bo hitro spomladi pričelo spet poganjati. Kasneje pa bo zacvetel. A takrat imate lahko že listje novega. Lahko ga sicer tako kot korenček shranimo v pesku v vlažnih in hladnih kletih.

Korenasti peteršilj povsem brez težav prezimi na prostem.

Tako kot korenček je občutljiv samo pri kaljenju, ko potrebuje dokaj visoke temperature, (najmanj 10 °C naj ima zemlja), pozneje se bolje počuti na hladnem. Sadike lahko vzgajamo v neogrevanem rastlinjaku: v multiplošče velikost 5 cm ali posejemo več semenk, da vzgojimo gosto rozeto. Damo na toplo do vznika rastlinic, nato pa temperaturo počasi znižujemo. Tudi pri setvi peteršilja je zelo pomembna globina setve in starost semena, enako kakor pri korenčku. A smiselno je vzgajati samo sadike listnatega peteršilja.

Rdeča pesa

Poznali so jo že stari Grki in Rimljani, vendar so jo gojili zaradi listov, ne zaradi odebeljenega gomolja v zemlji. Ta se je pojavil šele v 15. oz. 16. stoletju. Takrat je bil še podolgovat. Okrogli koreni so se pojavili še pozneje. Zanimivo pa je, da sedaj na vrtovih spet raje pridelujemo sorte s podolgovatimi koreni. Ne pozabite, da je rdeča pesa v bližnjem sorodstvu z blitvo oz. mangoldom in špinačo, ko načrtujete setve za naslednje leto. Danes pa pridelujemo še korene drugih barv, kot je oranžna ali rumena, celo take, ki so na prerezu pisane. Večina teh pisanih sort pa uživamo kar surove, narezane, jih ne vlagamo in prekuhavamo.

Prehrana: rdeči antocian, ki je v listih in gomolju pese, preprečuje nastanek tumorjev. Vsebuje tudi aminokisljine aspargin, glutamin in betain, ki zmanjšujejo količino holesterola v krvi. Vsebuje tudi zelo redke minerale: rubidij, cezij, stroncij in kobalt. Zadnji je pomemben pri nastajanju vitamina B12, ki sodeluje pri nastajanju krvnih teles. Zato je sok rdeče pese pomemben za vse slabokrvne. Nosečnice bi ga morale redno uživati in se izogibati drugim, kemičnim dodatkom za izboljšanje slabokrvnosti. Deluje pravzaprav na vse težave, ki jih imamo z našim krvnim obtokom. Užiten so tudi listi, ki jih uživamo kakor špinačo. Tudi korene lahko uživamo nekoliko drugače, kakor smo navajeni. Angleži jih narežejo in jih uživajo na kruhu, namazanem z maslom ali margarino. Mlade, manjše korene lahko spečemo v pečici tako kot mlad krompir.

Datumi setve: od začetka aprila do konca julija.

Spravilo: od avgusta do novembra.

Medvrstne razdalje: 30 cm.

V vrsti: 5 cm.

Gnojenje: je občutljiva na pomanjkanje bora. Ne gnojimo s hlevskim gnojem, ampak z domačim kompostom (10 l/m²), uporabimo gabezovo zastirko ali za dognojevanje gabezovo brozgo. Če gabeza nimamo, lahko uporabljamo tudi lesni pepel (največ 1 kg/10 m²), v najslabšem primeru pa mineralna kalijeva gnojila.

Namakanje: v času vznika mora biti zemlja vedno vlažna, poletne setve pa seveda tudi zasenčene. Pesa ima zelo globoko korenino, zato namakamo poredko, a takrat v globino do 30 cm. Lahko namakamo zjutraj prek listov ali z ogreto vodo.

Dobri sosedje: čebula, črna redkev, drobnjak, fižol, kolerabica, kumare, pastinak, peteršilj, solata in sladka koruza.

Slabi sosedje: špinača.

Spravilo in skladiščenje: spravljamo mlade rastline z ne predebelimi gomolji (premer največ 10 cm), ti vsebujejo največ koristnih snovi. Previdno odvrtime liste, ne režemo, da izteče kar najmanj koristnega soka. Korena ne smemo raniti. Hranimo jo vloženo v pesek celo zimo, tako bomo imeli pesni sok vedno na razpolago. Tudi pred skladiščenjem listov ne odrežemo do korena, vedno jih je najbolje samo odvteti in tako odtrgati, lahko pa pustimo vsaj cm pecljev. Tudi kuhamo jih s peclji in le te odstranimo šele ob lupljenju korenov.

Ob spravilu pecljev ne porežemo povsem do korena, da ne izteka sok. Vedno pustimo centimeter ali dva listnih pecljev.

Rdeča pesa ima v enem semenu več kalčkov, zato ohrani kalivost dokaj dolgo, v ugodnih vremenskih pogojih se zato pogosto jezimo nad pregostim vznikom. V tem primeru rastline razsadimo in jih ne zavržemo. Pri tem pa poskrbimo, da presajene rastline zasenčimo in da bodo imele dovolj vlage. Rdeča pesa je ena redkih vrtnin, ki bo dobro uspevala tudi na polsenčnih gredah.

Napada vse kapusnice. Prepoznamo jo po rumenih trikotnih lisah, ki se zajedajo od listnega roba proti peclju. Če prerežemo steblo močno napadene rastline, opazimo črne pike, zamašene žile. Vzrok okužbe je lahko okuženo seme, kar se žal v Sloveniji pogosto dogaja. Okužba je porazdeljena enakomerno po vsej pridelovalni površini. Bakterija v zemlji prezimi in se v njej ohrani kar nekaj let na ostankih okuženih rastlin. Zato okužba pride tudi iz zemlje. Na njivah in vrtu bomo opazili kroge, gnezda začetnega napada bakterije. Najnevarnejše za okužbe je obdobje, ko sušnemu in vročemu vremenu sledi dež. V suhem vremenu se zaprejo listne reže, predvsem pa hidatode, posebne reže na robu lista, ki uravnavajo pretok vode po rastlini. Skoznje ob pluskanju dežja in blata bakterija pro-dre v žilni sistem rastline. V tem primeru se je ne da več ustaviti.

Edina prava grožnja kapusnicam je bakterijska bolezen črna žilavka kapusnic.

Obramba:

- Najpomembnejše je, da uporabimo zdravo, neokuženo seme. Pred setvijo domače seme namočimo vsaj v čaj iz kamilic ali žajblja.
- Zelo pomemben je širok kolobar, v katerem redno odstranjujemo plevel križnic.
- Prav tako je dobra preventiva odcedna zemlja, okopavanje, da voda ne zastaja v območju korenin.
- Rastline krepimo z redno uporabo pripravkov iz izvlečkov morskih alg ali rastlin.
- Tudi redno namakanje prepreči hitro, nenadno odpiranje hidatod po končani suši in tako zmanjša intenzivnost okužbe.
- Sajenje drobnjaka, kitajskega drobnjaka in kamilic v mešanih posevkih pomaga zmanjšati nevarnost okužbe.
- Ob napovedi vremena, primerne za okužbo (dež po vročini in suši), pa njen razvoj upočasnjujejo bakreni pripravki, tudi bakrena listna gnojila, vendar jih je treba uporabljati izmenično z izvlečki morskih alg ali

Če se okužba razširi po nasadu, lahko ogroža tudi kisanje zelja.

aminokislin ali vsaj koprivnim izvlečkom, da pretirano ne ustavimo rasti. Tudi žajbljev čaj lahko pripomore k zmanjšani okužbi oziroma upočasnji širjenje okužbe po nasadu.

Bela rja križnic

Prepoznavanje: Najpogosteje se pojavlja na hrenu, in to je lahko velika težava. Tudi redkev ali redkvica, rukola in druge kapusnice so lahko napadene, a se to zgodi redko. Sprva se na listih pojavijo rumene lise, ki postanejo bele. Okužena je lahko tudi korenika hrena. Naslednje leto je iz te korenike sadilni material kužen za celoten nasad – sistemski okužba. Gliva se pojavlja v ozkem temperaturnem obsegu 15 do 22 °C in v vlagi, v toplem in suhem ni nevarnosti.

Bela rja dela škodo samo na hrenu in nekaterih divjih križnicah.

Obramba:

Poleg vseh že večkrat naštetih preventivnih ukrepov je pomemben predvsem zdrav sadilni material. Hren naj bo posajen dovolj daleč narazen, da bo nasad zračen in suh. Sadike hrena namakamo pred sajenjem v kamilični, preslični ali žajbljev čaj. Namočene naj bodo vsaj uro. V trgovinah dobimo pripravek, ki vsebuje glivico *Gliocladium catenulatum* (rasa J1446). Nanesemo ga na sadilni material. Ko se pojavijo prvi znaki, je možno škropljenje s pripravkom iz preslice, žajblja, timijana, praproti, čebule, česna. V trgovinah dobimo bakrena listna gnojila, sojin lecitin, rastlinske biostimulatorje, izvlečke, ki lahko upočasnijo ali v začetku tudi preprečijo širjenje te bolezni.

Bolhači

Prepoznavanje: Hroščki imajo svetleče črne pokrovke ali pa čeznje poteka svetla proga. Ko se jim približamo, odskočijo kot bolha. Na listih rastlin z objedanjem povzročijo veliko majhnih luknjic, ki nas motijo predvsem na rukoli, azijskih listnatih rastlinah oziroma na mladih, komaj presajenih sadikah. Samička jajčeca navadno zaleže na zemljo, le redko na liste. Ličinke so komaj vidne, živijo v zemlji, prehranjujejo se na koreninah in običajno ne delajo večje škode. Hroščki prezimijo na rastlinskih ostankih, običajno na robovih vrtov ali njiv. Pridelava oljne ogrščice je pri nas povzročila veliko več težav s tem škodljivcem, ki je v vročem in suhem poletju pogosto neobvladljiv.

Neobvladljiv škodljivec v vročem in suhem poletju

Obramba:

- Pomembno je, da okrepimo rastline, da bodo objedanje prestale. Zato so vsi ukrepi, ki krepijo rastline, hkrati preventivni ukrepi proti temu škodljivcu.
- Azijskih križnic (rukola, listnate križnice, redkvica) ne pridelujemo v vročem in suhem delu poletja ali pa se sprijaznimo s tem, da bodo listi preluknjani.
- Ker samice nerade zalegajo jajčeca na mokro ali zadržano zemljo, pomaga vlažna organska zastirka okoli rastlin.
- Potresen pepel, listje bezga, vratiča ali paradiznika kot zastirka.
- Prekrivanje kapusnic (rukola, azijske listnate rastline) s protiinsektivnimi mrežami je zelo učinkovito in v tujini stalna praksa. Pri nas jih še ni mogoče kupiti. Lahko pa uporabimo navadne

Bučevke, med katere uvrščamo poleg kumar in buč vseh vrst tudi čajote, grenko kumaro (momordiko), mehiške in druge različne kumare, ki jih je zdaj veliko tudi na naših vrtovih, lubenice in melone, spadajo v skupino vrtnin, ki potrebujejo veliko sonca in so hvaležne za humozno, rahlo prst. Korenine potrebujejo veliko vode, nadzemni deli pa ne marajo preveč vlage. Zato potrebujejo koreninsko namakanje – kapljično namakanje.

Preventivni ukrepi

- Pridelava v rastlinjakih je veliko bolj zanesljiva kakor na prostem. Solatne kumare pridelujemo pretežno v rastlinjakih, druge bučnice, skupaj s kumaricami za vlaganje pa se še vedno večinoma pridelujejo na prostem.
- Ustrezno namakanje je pomemben ukrep tudi za boljše zdravstveno stanje posevka. Bučnice potrebujejo vedno vlažna tla. Neenakomerna in nepravilna oskrba z vodo je vzrok fizioloških motenj, zelo pogosto je kalcija v plodovih premalo. Kalcij je izredno pomembno hranilo, ki vpliva na odpornost rastlin. Naslednja pomembna funkcija namakanja pa je tudi močan, razvejan in čvrst koreninski sistem, ki se razvija predvsem v globino. Zato so rastline boljše prehranjene in preskrbljene z vodo, tako pa je njihova naravna odpornost dobro izkoriščena. Samo nekaj ur pomanjkanja vlage lahko povzroči zlom odpornosti in večje težave rastline. Bučnice imajo plitek koreninski sistem, ki zahteva pogostejše namakanje kakor razhudniki. V poletni vročini namakamo pogosto, tudi vsak drugi dan. Tudi bučnice namakamo izključno s kapljičnim sistemom namakanja.
- Bučnice pridelujemo na zastrtih, pokritih tleh – uporabimo zastirko. Poleg vseh koristnih funkcij, ki so večkrat naštetje v tej knjigi, je pomembna funkcija zastirk pri pridelavi bučnic topla zemlja. V mrzli zemlji ne uspevajo. Med njimi so seveda razlike, saj so lubenice in melone veliko zahtevnejše od oljnih buč. Sajenje bučnic v hladno zemljo pomeni slabo razvit, neodporen koreninski sistem, slabši izkoristek hranil, s tem pa tudi močno oslABLJENO odpornost rastlin. Zato jih nikoli ne sadite spomladi v mrzlo zemljo (pod 15 °C). Na vrtu vsaj spomladi svetujemo slamo ali ovčjo volno, saj ta dva materiala podnevi sončno toploto sprejemata in jo oddajata tudi ponoči. Rastline so zato bolj na toplem.
- Bučnice zelo slabo prenašajo presajanje, zato je dolgo veljalo, da jih vzgajamo samo z neposredno setvijo na stalno mesto.

A danes poznamo sadike s koreninsko grudo. Dokazano je, da je pridelek veliko večji, rastline pa dalj časa v dobri zdravstveni kondiciji, če vzgajamo bučnice s sadikami. Vzgojimo si lastne sadike, saj to ni zahtevno opravilo.

Vzgoja bučevk iz sadik je dober način za zdravo rastlino tudi poleti.

- Zelo pomembno je, da iz narave privabimo in obdržimo predatorje, ki jih je tam še polno. Okoli nasada bučnic, predvsem pa rastlinjaka, nasadimo pisano cvetje, ki medu in ima veliko cvetnega prahu. Tudi zelišča, posebno bazilika, so lahko del ekološke zaščite bučnic.

Mešani posevki, tudi z baziliko, so vedno koristni.

- Velik pomen imata zmerno gnojenje in kolobar.
- Veliko vlogo ima izbor ustreznega kultivarja oziroma sorte. Še bolj kakor pri razhudnikih velja, da so hibridi uspešnejši in bolj zdravi. Pri kumarah zato odsvetujemo setev oziroma pridelavo sort, saj so pridelki majhni, semena je veliko več in plodovi tudi hitro preidejo tehnološko zrelost. Tudi lubenice in melone so rodnejše, če izberemo pridelavo hibridov. V zadnjih letih večina velikih pridelovalcev oljnih buč seje samo hibride, čeprav je treba povedati, da je njihovo olje menda nekoliko manj kakovostno. A to bodo žlahtnitelji hitro odpravili in že v nekaj letih ta trditev ne bo več veljala. Grmičaste bučke so sicer bolj rodne, če govorimo o hibridnih kultivarjih, opazimo pa, da je viroz na hibridih manj.
- Rastlinam v rastni dobi krepimo imunski sistem z uporabo pripravkov iz izvlečkov različnih alg in z rastlinskimi izvlečki, lahko pa si sami pripravimo pripravke iz kopriv, preslice, ognjiča ali regratovih cvetov.
- Zračen nasad, v katerem imajo rastline dovolj svetlobe, listi pa se hitro osušijo, je prav tako izredno pomemben. Pri tem igrajo pomembno vlogo medvrstne razdalje in razdalje med rastlinami v vrsti ter oblika rastline.
- Zelo pomembno je zračenje rastlinjakov, posebno v spomladanskem in jesenskem času. Dober ventilator je najboljši fungicid, me je naučil že na začetku moje poti eden izmed naših profesorjev na fakulteti.

Padavica sadik

Prepoznavanje: Glivice, ki pri pridelavi razhudnikov povzročajo padavico sadik, veliko jih je.

Obramba:

Še eno vrsto obrambe proti glivicam imamo, to je sajenje cepljenih sadik. Kako se pred glivicami ubraniti, je zapisano že v poglavju o težavah korenin.

Kumarna plesen

Prepoznavanje: Kumarna plesen je glivica, ki je sorodna krompirjevi plesni. Dolgo omočeni listi in hkrati temperature med 20 in 28 °C bodo pri starih rastlinah zagotovo povzročili izbruh te bolezni. Bolezen prepoznamo po rumenih, pozneje rjavih pegah. Sprva so te pege okrogle, nato omejene z listnimi žilami. Nazadnje se pege združijo in listi se hitro posušijo. Najpogosteje jo najdemo na kumarah, sorte zbolijo zelo hitro. Druge najboljčutljivejšie vrtnine so lubenice in melone, nazadnje pa oljne buče.

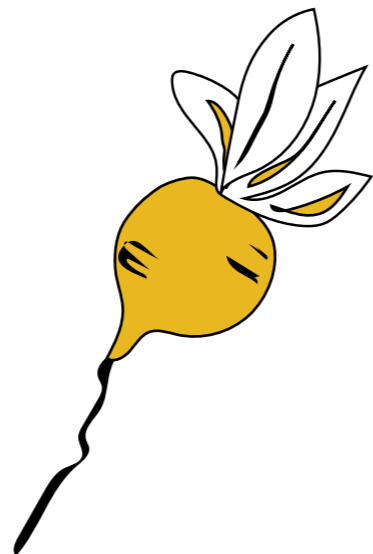
Kumarna plesen je najpogostejša bolezen bučevk.

Obramba: Zelo pomembni so vsi preventivni ukrepi. Zdravljenje je le redko učinkovito.

- Ob prvih znakih odstranimo liste in jih takoj damo v plastično vrečko, da ne bomo širili okužbe po nasadu.
- Ustrezno gnojenje in predvsem ustrezna preskrba s kalcijem in kalijem.
- Rastlinjake redno zračimo in jih tudi ponoči ne zapiramo, razen ko nočne temperature padejo pod 10 °C. V tem primeru jih odpremo zjutraj pred sončim vzhodom.
- Vedno pazimo, da z oblačili, orodjem ali rokami ne prenašamo okužbe.
- Mokrih ali vlažnih rastlin se ne dotikamo, ne trgamo plodov, po vlažnem nasadu ne hodimo.
- Rastlin nikakor ne zalivamo po listih.
- Grmičaste bučke in kumare zarodijo zelo hitro po sajenju sadik. Zato svetujemo, da ko opazimo prve znake napada bolezni, v lončke posejemo novo seme, vzgojimo sadike s koreninsko grudo, za katere potrebujemo tri tedne. Sajenje obojih vrtnin v avgustu daje dober pridelek v jeseni. Torej je zadnji termin setve za sadike prvi teden avgusta za pridelavo v rastlinjakih.

POBIRANJE IN SKLADIŠČENJE VRTNIN

Vsaka vrtnina ima največ za naše zdravje koristnih snovi takrat, ko je zrela, sveža, zdrava in nepoškodovana. To pomeni, da za skladiščenje ne izbiramo poškodovanih, prezrelih ali ne dovolj zrelih rastlin, ki niso primerne za svežo uporabo. Z vsakim skladiščenjem vedno izgubijo nekaj koristnih snovi, zato moramo poskrbeti, da jih je čim več vsaj na začetku skladiščenja ali shranjevanja.

Vedno skladiščimo samo popolnoma zdrave pridelke.

Osnovni pogoji za skladiščenje

Dolgo lahko skladiščimo samo zdrave rastline. Skladišče ni bolnišnica, zato je potrebno za vrtnine, ki so namenjene skladiščenju, dobro skrbeti, tako za njihovo prehrano kot za zdravstveno stanje.

Najprej izberemo pravo sorto vrtnine. Pri mnogih vrtninah so namreč prav določene sorte namenjene skladiščenju. Poskrbeti moramo za pravilno gnojenje. Gnojenje z organskimi gnojili pomeni, da imajo rastline ves čas na razpolago dovolj hranil, nikoli jih nimajo preveč ali premalo. Hranila se namreč iz organske snovi sproščajo počasi. Seveda pa je pogoj, da je zemlja ves čas rahla in vlažna. A paziti je potrebno, da organskih gnojil ne dajemo preveč, ker to ni dobro za daljše skladiščenje. Rastline morajo biti primerno preskrbljene s kalijem. Ker je sprejem kalija v rastline odvisen tudi od dostopnosti drugih hranil v zemlji, predvsem fosforja, kalcija in dušika, je dobro poznati založenost tal s hranili (analiza tal). Če vidimo, da je založenost s fosforjem previsoka, če je v tleh nad 8 % organske snovi, svetujem, da ob gnojenju dodamo v tla vsaj še 20 dag/10 m² kalijevega sulfata. Za kaj več pa je potrebno imeti analizo tal.

Da bodo rastline pravilno prehranjene, je nujno tudi redno namakanje. Namakamo tudi čebulo, česen in krom-

Uspešnost skladiščenja je odvisna tudi od ustreznega izbora sort. Vseh sort krompirja ne moremo hraniti dolgo, enako velja za česen, čebulo, por in druge vrtnine.

pir, čeprav mnogi menijo, da ni potrebno. Če ni vode, rastline tudi hranil ne morejo sprejemati, s tem pa je čas skladiščenja pogosto krajši.

Tudi stresne razmere poleti niso naklonjene našim vrtninam. Zato je treba rastlinam pomagati z redno uporabo pripravkov, ki rastline krepijo. Ti pomagajo in dopolnjujejo naravno odpornost rastlin. Že po presajanju jih je smiselno uporabiti, pozneje pa z njimi tretiramo rastline dvakrat mesečno. Vedno pa jih uporabimo 24 do 48 ur pred napovedanim temperaturnim skokom in takoj po njem. Tako kumare ne bodo grenke, radič ne bo tako hitro poganjal v cvet, manj bo moških cvetov pri bučevkah in podobno.

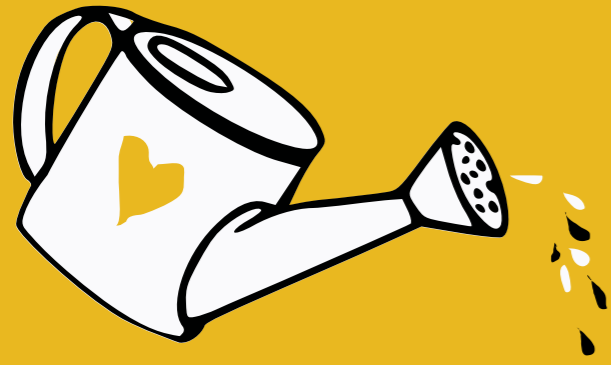
Šele zdaj pridejo na vrsto pogoji skladiščenja. Vsaka vrsta ima svoje idealne pogoje, ki pa jih seveda v samooskrbi ne moremo natančno upoštevati. Vseeno pa je dobro vedeti, da ne moremo v istem prostoru hraniti sadja in krompirja (korenčka, rdeče pese ...) . Prav tako pa v tak prostor ne postavljajte rož in ne hranite listnate zelenjave, vse to pospešuje dozorevanje in hkrati odganjanje korenovk in gomoljev.

Za shranjevanje, skladiščenje in zamrzovanje vrtnin pa tudi sadja in zelišč vedno uporabimo sveže nabrane rastline. Daljše shranjevanje že tako zmanjšuje vsebnost vitaminov in mineralov, nepravilno skladiščenje za kratek čas pa še veliko bolj.

Za vlaganje, zamrzovanje, sušenje vedno uporabimo sveže nabrane plodove.

LETO NA VRTU

Leto na vrtu je pestro in se vedno prehitro konča. Čeprav moramo veliko stvari na zelenjavnem vrtu narediti vsak mesec, ima vendarle vsako obdobje svoje posebnosti.

JANUAR – mesec počitka

V januarju narava počiva, zato ji moramo to tudi dovoliti. V tem času se po vrtu gibljemo čim manj, seveda pa moramo poskrbeti za prebivalce narave. Predvsem drobne ptice pevke so v tem času pogosto lačne in prezeble. Poskrbimo, da jim v krmilnici nikoli ne zmanjka hrane. Ne pozabite pa, da so ptice pozimi tudi žejne, zato jim ponudimo tudi vodo. Če zmrzuje, jo večkrat zamenjamo.

RASTLINJAK

Medtem ko vrt na prostem počiva, je v rastlinjaku že živo. Posejemo lahko prve rastline za sadike in tudi neposredno na stalno mesto. Vedno se je potrebno prilagajati vremenu, še posebej, če rastlinjaki niso ogrevani. Za sadike sejemo predvsem zelišča, ki potrebujejo veliko časa do sadike, to so timijan, majaron, melisa, bazilika, drobnjak, listni česen, žajbelj, ameriški slamnik, luštrek, origano in druge. Tako zgodaj jih sejemo zato, da bodo spomladi hitro primerne za rezanje. Bazilik je več vrst, vse lepo dišijo in so uporabne v kuhinjariki. Bazilike ne bo nikoli

preveč, zato si privoščite več različnih vrst. Ker je bazilika odlična sosedica vsem plodovkam, bodo sadike prišle prav povsod na vrtu. Zelišča sejemo v lončke neposredno in jih ne pikiramo. Za eno sadiko posejete več semenk, da boste imeli hitro velike rastline. Prav tako ne pozabite, večina zelišč bolje kali na svetlobi. Zato semen po setvi ne pokrivajte z veliko zemlje. Najbolje je seme posejati, s prsti pritisniti ob zemljo, ne pa pokrivati. Sama setev zavijem v prozorno folijo za živila do vznika, tako preprečim izsuševanje.

Tudi cvetlice so del ekološkega vrta. Hitreje zacvetijo, močnejše in bolj zdrave so, če jih vzgojimo s sadikami. Januarja sejemo salvije, petelinov greben, vrtno nageljčke in lobelijo.

Pri vrtninah sejemo za sadike solato, por, blitvo, čebulo, peteršilj, zeleno in pastinak, lahko tudi motovilec, špinačo, rukolo in zimski toliščak. Tudi grah in bob lahko posejete za sadike in jih potem presadite na vrt, tudi na prosto, a za sajenje na prosto je bolje, če ju sejete šele v februarju. Za setev plodovk je še prezgodaj.

Gomoljna zelena za razvoj debelega gomolja nujno po-